

Mátyás király és a közép-európai humanizmus
Székesfehérvár, 1990. május 16–19.

Az MTA Irodalomtudományi Intézetének reneszánsz és barokk kutatócsoportja minden évben megszervezi a korszak hazai kutatóinak összejövetelét, hogy egy meghatározott nagyobb témakört irodalomtörténeti és művelődéstörténeti szempontból megvitassanak. A „kisebb” konferenciák szűkebb tárgykörben zajlanak. Minden második évben azonban – hagyományosan májusban – sor kerül az úgynevezett „nagyobb” konferenciákra, melyek nemzetközi jellegét a külföldi előadók jelenléte adja meg. Idén különösen fontos évforduló kínálta a témaválasztást: 1490. nagyhetének keddjén meghalt Mátyás király. A székesfehérvári konferenciának talán az adott igazán jelentőséget, hogy a többi rendezvénynél korábban és alaposabban előkészítve elkerülte az ilyenkor szokásos, rohammunkában összeállított „ad hoc” jellegét és megadta az évforduló tudományos rangját is.

A tanácskozás összehívásában, megszervezésében a már említett Irodalomtudományi Intézet mellett a budapesti, szegedi, pécsi és debreceni egyetem régi magyar irodalomtörténeti tanszéke, valamint a pécsi történelem tanszék is részt vett. A Magyar Tudományos Akadémia, Székesfehérvár városi tanácsa, valamint az MTA–Soros Alapítvány pedig aktív támogatásával tette lehetővé az ülésszak megtartását.

1990. május 16-án a székesfehérvári városháza nagytermében *Klaniczay Tibor* nyitotta meg a konferenciát, majd *Balsay István* polgármester köszöntötte az összegyűlteket, kiemelve ennek a nemzetközi tudóstalálkozóknak a fontosságát nemzet-tudatunk, „történeti önazonosságunk újjáépítésében”.

A megnyitó előadást *Jean-Claude Margolin*, a Tours-i egyetem professzora, egyben a Reneszánszkutató Intézetek és Társaságok Nemzetközi Szövetségének elnöke tartotta *Az európai humanizmus és Corvin Mátyás* címmel. A hallgatóság szeme előtt hatalmas freskóvázlat bontakozott ki: a XV. századi Magyarország és az európai humanizmus teljes kapcsolattörténetének irányzatokra és személyekre lebontott összefoglalása. A téma ennél fogva nem szűkülhetett le csupán Mátyás korára, hanem íve átfogta Zsigmond uralkodását éppúgy, mint a Jagellók idejét.

A konferenciának talán egyetlen ányoldala az volt, hogy az eredetileg felkért külföldi résztvevők néhány betegség miatt az utolsó percben lemondta előadását. Az egybegyűlteket csak fájlahatták, hogy négy professzor: a Cambridge-i Peter Burke, a varsói Juliusz Domański, a bécsi Csáky Móric és a zágrábi Igor Fisković referátumát nélkülözni kénytelenek. A hiányért azonban kárpótlást nyújtott *Bak János*nak, a vancouveri egyetem tanárának műsoron kívüli, ragyogó történeti összefoglalója, amely egyben historiográfiai áttekintést is adott Mátyás országáról és az uralkodó politikai arcképének változásairól. A korábbi és újabb kutatások fényében boncolgatta azt a kérdést, hogy összehasonlítva a korabeli itáliai államokkal minden tekintetben reneszánsz állam volt-e Mátyás Magyarországa? Mátyás maga reneszánsz uralkodó volt, de (ahogy ezt korábban már Szekfű Gyula is megpróbálta érzékelteni) az ország struktúrája lényeges különbségeket mutatott fel.

A délutáni ülésszak megkezdése előtt a székesfehérvári István Király Múzeum munkatársai szakszerű városnézés keretében mutatták be Fehérvár legfontosabb műemlékeit, köztük az újonnan restaurált, gótikus eredetű egykori megyeházát. A séta

utáni első előadó *Klaniczay Tibor* volt, aki *Mátyás udvara és az akadémiai gondolat* címmel a korai itáliai tudós társaságok, akadémiák tagjainak közvetlen kapcsolatait és közvetett hatásait vizsgálta. *Pajorin Klára* Mátyásnak a humanista neveléshez való viszonyát elemezte.

A második nap délelőtti programját a hazánktól északra fekvő szláv államok XV. századi problematikájának szentelték. A prágai *Jozef Hejnic* a nyugat- és dél-csehországi humanizmus kezdeteiről beszélt, hangsúlyozva, hogy az új eszmék iránt inkább Dél-Csehország volt fogékony, mert az itteni legjelentősebb arisztokrata család, a Rosenbergek Ausztrián keresztül tartották a kapcsolatot Itáliával. A brünni *Richard Pražák* a Mátyás-kor két jelentős morvaországi személyiségét, Protasius olmützi püspököt és Filipec Jánost (aki 1472 és 1490 között Mátyás kancellárja volt) hozta közelebb a hallgatósághoz. Végül a varsói egyetem tanára, *Jan Šlaski* a XV. századi lengyel humanizmus és Itália kapcsolatait vizsgálta, természetesen nem mulasztva el Filippo Buonacorsi szerepét.

A délutáni kirándulás ugyancsak az itáliai kapcsolatok nyomait kereste: a résztvevők előbb Ororát, Filippo Scolariinak, Zsigmond firenzei hadvezérének várát, majd az ugyancsak Scolari-birtok Simontornyát keresték fel, végül a még korábbi itáliai emlékek nyomát járva az egykori Gorsium illetve Herculia táci romjain idézték fel a kétezer év előtti Római Birodalom nagyságát.

A harmadik nap ismét a komoly munkának szenteltetett. *Szörényi László*, az Irodalomtudományi Intézet főmunkatársa egy olasz történétíró, Michele Riccio *Historia de regibus Ungariae* című krónikájának azokat a részeit elemezte, amelyek Mátyás uralkodásának idejével foglalkoznak. *Boronkai Iván*, az MTA munkatársa, aki a *Magyarországi latinság szótárának* szerkesztőségét vezeti, Enea Silvio Piccolomini, a későbbi II. Pius pápa emlékiratainak fényében vizsgálta Mátyás alakját. A zág-rábi *Vladimir Vratović* a neves horvát humanistát, Ludovicus Tuberot, alias Ludovik Crijevićet mutatta be, míg *Ritoókné Szalay Ágnes*, az MTA Könyvtárának csoportvezetője a Ferrarában tanult Vetési László pápai kamarás humanista költői munkásságát és fennmaradt verseit elemezte.

A délutáni ülészak a nagy király XVI–XVII. századi utóéletét tárgyalta. *Ame-deo Di Francesco*, a nápolyi egyetem tanára a XV. századi magyar históriás énekekben kialakult Mátyás-mítoszt analizálta. *Csernus Sándor*, a szegedi egyetem oktatója a Hunyadiak megjelenését vizsgálta a XV. századi francia történetírásban. A budapesti Egyetemi Könyvtár főigazgató-helyettese, *Kulcsár Péter* azt a Mátyás-képet vette bonckés alá, melyet Zrínyi Miklós vázolt fel 1656–57-ben *Mátyás király életéről való elmékedéseiben*. Végül a Cambridge-ből érkezett *Gömöri György* ismertette a XVI–XVII. századi angol írók munkáiban fellelhető Hunyadi-emlékeket. A napot hangulatos koncert zárta: a kármelita templom barokk boltívei alatt Virágh László és az Ars Renata együttes Mátyás korának udvari és egyházi muzsikáját szólaltatta meg.

A konferencia utolsó napján a délelőtti előadások során a poétika kérdései kerültek napirendre. *Christine Harrauer* Bécsből a Mátyásról szóló humanista dicsőítő költemények tipológiáját állította fel. A székesfehérvári *Vadász Géza* Janus Pannoniusz három pythagoreus költeményét elemezte. A Los Angeles-i egyetem professzor-asszonya, *Marianna D. Birnbaum* pedig Janus Pannóniusról mint kortársunkról tartott élvezetes esszé-előadást.

Az utolsó délután *Jászay Magda* előadásával kezdődött: ő a Callimachus Experiens műveiben fellépő Mátyás–Attila párhuzamot vizsgálta, rámutatva arra, hogy a legendás hun királyról kétféle kép is élt a humanistákban. A nápolyi *Carlo Vecce* törött karja miatt nem jöhetett Magyarországra, de *Sárközy Péter* római egyetemi tanárral elküldötte és felolvastatta előadását, amely Diomede Carafa magyar vonatkozású, a nápolyi udvarban 1487-ben keletkezett emlékiratával foglalkozott. Jelen sorok írója mint a pécsi egyetem adjunktusa zárta le az előadások sorát Mátyás király fehérvári temetési szertartásának rekonstrukciós kísérletével. A zárszót *Margolin* professzor mondta el.

Petneki Áron